

Міністерство освіти і науки України
Київський національний лінгвістичний університет
Кафедра германської і фіно-угорської філології

КУРСОВА РОБОТА

з лінгвістики

на тему: **Інформативна структура висловлення в сучасних англійській та українській мовах**

Студентки 4 курсу групи МЛІа 04-21
Факультету германської філології і перекладу
Напряму підготовки 035 “Філологія”
Спеціальності Германські мови та літератури
(переклад включно), перша – англійська
Демянішиної Дарини Ярославівни
Керівник **Березенко В.М.**,
кандидат філологічних наук, доцент

Національна шкала _____
Кількість балів: ____ Оцінка: ЄКТС _____

Члени комісії

_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)
_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)
_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)

м. Київ – 2024 р.

Ministry of Education and Science of Ukraine
Kyiv National Linguistic University
Department of Germanic and Finno-Ugric Philology

COURSE PAPER

**The informative structure of the utterance in the Modern
English and Ukrainian Languages**

DARYNA DEMIANISHYNA

Group MLa 04-21

Germanic Philology and Translation Faculty

Research Adviser

Assoc. Prof. **VICTORIA BEREZENKO**

PhD (Linguistics)

Kyiv –2024

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ІНФОРМАТИВНОЇ СТРУКТУРИ ВИСЛОВЛЕННЯ У ЛІНГВІСТИЦІ	7
1.1. Поняття інформативної структури висловлення	7
1.2. Мовні засоби виділення теми та реми у висловленні	9
Висновки до розділу I	11
РОЗДІЛ II. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ІНФОРМАТИВНОЇ СТРУКТУРИ ВИСЛОВЛЕННЯ В СУЧАСНИХ АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ	13
1.1. Лексичні засоби вираження теми та реми в українському та англійському висловлюваннях	13
1.2. Фонетичні засоби вираження теми та реми в українському та англійському висловлюваннях	15
1.3. Порівняльний аналіз темо-рематичної організації речень в англійській та українській мовах	16
Висновки до розділу II	20
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	21
РЕЗЮМЕ	23
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	25
СПИСОК ІЛЮСТРАТИВНИХ ДЖЕРЕЛ	26

ВСТУП

На сучасному етапі розвитку лінгвістичної науки велика увага приділяється дослідженню комунікативно-прагматичних аспектів організації мовного коду людини. Інтерес вчених до особливостей вербалізації комунікативних намірів мовця призводить до вивчення механізмів висловлення та розуміння змісту вислову як процесу формування мовних стратегій. Проблема актуального членування висловлень стає однією з ключових у цьому контексті, що призводить до дискусій та стає об'єктом теоретичного й експериментального дослідження для виявлення закономірностей функціонування мовних одиниць у процесі комунікації.

Грамматичні характеристики англійських текстів, включаючи актуальне членування, є одними з ключових аспектів, що впливають на правильність перекладу. Поняття темо-рематичного членування має велике значення у будь-якій мові. Вивчення теми та реми є необхідною складовою у засвоєнні теорії граматики. Ці елементи відіграють важливу роль у перекладі з однієї мови на іншу, оскільки неправильний вибір теми та реми у реченні може привести до нерозуміння сенсу тексту.

Для вивчення цієї проблеми загальновідомим є ряд наукових праць, у яких здійснено докладний аналіз актуального членування мовних одиниць. Деякі з них включають тлумачення понять «тема» і «рема», встановлення значення та обсягу цих понять (Л. О. Черняхівська, І. П. Распопов, К. Г. Крушельницька, Н. О. Слюсарєва, Ш. Баллі, І. І. Ковтунова, В. Матезіус, О. В. Падучева, Г. Пауль, К. Беккер, F. Danes, J. Firbas, A. K. Halliday); дослідження функціонально-семантичної природи актуального членування фрази як мовної категорії (Ф. С. Бацевич, О. О. Лаптева, В. Є. Шевякова).

Актуальність вибраної теми дослідження обумовлена необхідністю та важливістю виділення тематичних та рематичних структур речень для максимально точного передавання намірів мовця або автора тексту. Категорії зв'язності тексту належать до найбільш значущих у мовному плані,

забезпечуючи цілком функціонування тексту як цілісної структурно-семантичної утворення. Поняття тематичного та рематичного членування має велике значення у будь-якій мові. Аналіз теми та реми є невід'ємною частиною вивчення теорії граматики. Ці складові також відіграють ключову роль у процесі перекладу з однієї мови на іншу, оскільки неправильний вибір теми та реми в реченні може викликати нерозуміння сенсу тексту.

Об'єктом дослідження є інформативна структура висловлення у контексті темо-рематичних зв'язків у реченні.

Предмет дослідження – особливості інформативної структури висловлення в англійській та українській мовах.

Мета дослідження – здійснити порівняльний аналіз темо-рематичних зв'язків в англійській та україномовних реченнях.

Для досягнення мети дослідження необхідно виконати ряд **завдань**:

- і. уточнити поняття інформативної структури висловлення;
- і. розглянути мовні засоби виділення теми та реми у висловленні;
- і. визначити лексичні засоби вираження теми та реми в українському та англійському висловлюваннях;
- і. дослідити фонетичні засоби вираження теми та реми в українському та англійському висловлюваннях;
- і. здійснити порівняльний аналіз темо-рематичної організації речень в англійській та українській мовах.

Матеріалом дослідження слугують мовні пари, які несуть тематичну та рематичну інформацію як в межах окремих речень, так і в межах абзацу. Дослідження базується на текстах англійських ЗМІ та їх перекладі українською мовою.

Методологія дослідження. У якості основного методу, що застосовувався під час проведення дослідження, слугував зіставний метод аналізу досліджуваного тексту із залученням елементів контекстуального, інтерпретаційного та трансформаційного аналізів.

Структура роботи. Дослідження складається зі вступу, двох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, а також списку використаних джерел.

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ІНФОРМАТИВНОЇ СТРУКТУРИ ВИСЛОВЛЕННЯ У ЛІНГВІСТИЦІ

1.1. Поняття інформативної структури висловлення

Одиницею комунікації є висловлювання. Висловлювання, як лінгвістична категорія, це фраза або речення, яке відображає певний зміст або інформацію в мовленні. Воно може виражати думки, почуття, заяви, запитання тощо. Висловлювання є одиницею комунікації в мові, що має свою структуру, побудову та синтаксичні особливості.

Згідно з концепцією актуального членування, будь-яке висловлювання в рамках повідомлення можна розглядати як складову, яка складається з теми та реми. За В. Матезіусом, тема висловлювання, вважається основою, яка визначається тим, що в даній ситуації відомо або очевидно, або тим, що з точки зору мовця є несуттєвим [1.a.i.1.a.i.1.a.i]. Тема є відправною точкою висловлювання, має мінімальне комунікативне навантаження і допомагає зв'язати висловлювання з попереднім контекстом.

Рема є головною думкою висловлювання, свіжа інформація, яку мовець передає про першоджерело висловлювання; це важливий сегмент тексту з великим комунікативним навантаженням, що містить інформацію, яка викликає саме це висловлювання. Рема значною мірою допомагає відкривати сенс повідомлення. Часто рема попереднього висловлювання стає темою наступного, що дозволяє відтінювати тематичні орієнтації. З вищезазначеного слід чітко вивести, що тематичний характер мовлення дефінітивно поєднує різні висловлювання, тоді як нова тематична інформація сприяє досягненню комунікативної мети.

Значення термінів «тема» та «рема», яке використовують різні науковці, може значно відрізнятись. Це зумовлено перш за все тим, що при описі

комунікативної структури речення ключову роль у концепції «тема / рема» відіграє пара суміжних термінів, які визначаються як «відоме / невідоме». За словами Ю.Д. Апресяна, через відсутність чітких визначень «теми» та «реми», відомого та невідомого лінгвісти мають різні погляди на те, чи є ці концепції різними комунікативними осями речень чи це просто різні способи визначення однієї осі. В. Матезіус вважає, що суть полягає у вже відомому або, принаймні, легко зрозумілому аспекті ситуації, з якої виходить респондент. Такі вчені, як R. Quirk, S. Greenbaum, G. Leech, J. Svartvik сприймали тему як початок висловлювання. Для академіка В. В. Виноградова тема представляє собою лише вже відомий зміст [1.a.i.1.a.i.1.a.i, с. 21–25].

М. Стідмен ділиться своїм унікальним розумінням теми, яку він визначає як ту частину речення, що поєднує його з загальним контекстом. Для нього тема виявляється не лише як граматична категорія, але і як ключовий елемент зв'язного розмовного висловлювання. Тема розглядається як така, що має включений – вже згаданий у попередньому контексті – елемент [1.a.i.1.a.i.1.a.i, с. 650–651]. Це визначення стає особливо важливим у діалогічному комунікативному процесі.

Згідно з підходом М. Стідмена, відповідна репліка повинна розглядатися як тема в діалозі. Проте більшість дослідників, які вивчають проблеми комунікативної структури, переглядають відповідні репліки як реми [1.a.i.1.a.i.1.a.i, с. 649]. Цей погляд формує відомий запитально-відповідний принцип, який допомагає визначити межу між темою та ремою. У цьому контексті рема розглядається як відповідь на можливе запитання, навіть гіпотетичне.

У вітчизняній мовознавчій практиці та у більшості досліджень західних авторів традиційно для позначення складових комунікативної структури (актуального членування речення) використовуються терміни «тема» і «рема», запропоновані В. Матезіусом. У цьому розумінні варто встановлювати зв'язок між темою і топіком, а не між темою згідно з В. Матезіусом та темою згідно з М. Стідменом [1.a.i.1.a.i.1.a.i]. Наприклад, автори, які також висловлювали

свою думку щодо цього прикладу, розглядали відповідну фразу розбиту на тему (топiк) «*It looks*» та рему (фокус) «*good*». Ми підтримуємо цю точку зору і вбачаємо, що це речення містить тему та контрастну рему.

1.2. Мовні засоби виділення теми та реми у висловленні

В англійській та українській мовах на синтаксичному та морфологічному рівнях виявляються інструменти, що позначають тематичні та рематичні складові висловлення. Основним синтаксичним засобом актуального розгортання є порядок слів у реченні.

У сучасному мовознавстві лінійна організація висловлення вивчається в декількох напрямках: продовжують досліджувати роль порядку слів як феномену у мові загалом та його функції в конкретних типах речень; виявляються причини, що визначають певну послідовність елементів у словосполученні та в висловленні; описується використання моделей взаємного розташування елементів у реченні (разом із просодією) як основних засобів тематичного та рематичного розгортання висловлення, а також як інструментів логічного та емоційно-експресивного виділення найважливішої інформації [1.a.i.1.a.i.1.a.i; 1.a.i.1.a.i.1.a.i; 1.a.i.1.a.i.1.a.i].

Визначення комунікативного складу у реченнях, де відома інформація розташовується на початку, а нова на кінці, активізує комунікативну функцію порядку слів. Цей порядок сприяє вираженню важливості повідомлення та ступеня його значущості. Виконання цієї ролі найбільш актуальне в мовах з гнучкими формами (зокрема, українській), де вибір порядку слів залежить від цього фактору [1.a.i.1.a.i.1.a.i, с. 15]. У аналітичних мовах з фіксованим порядком слів (наприклад, у англійській мові) ця функція має менший вплив.

Фіксований порядок слів в англійській мові призводить до такої послідовності, коли присудок йде одразу після підмету, що дозволяє розташовувати додаткові частини речення або після себе, або перед підметом, залежно від комунікативної мети висловлювання. Тому в англійській мові

найбільший комунікативний динамізм має слово або група слів, розташована наприкінці речення. Через це синтаксичне членування речення частіше збігається з актуальним членуванням речення в англійській мові, ніж в українській, де хоча природним порядком слів і вважається «підмет – присудок – доповнення», фіксована послідовність членів речення, все одно, відсутня [1.a.i.1.a.i.1.a.i].

Через зазначені фактори актуальна структуривання речення розглядається як адаптація граматичної структури речення під завдання комунікації для конкретної мовної ситуації [1.a.i.1.a.i.1.a.i, с. 34]. Порядок слів у висловлюванні відображає не лише його тематично-рематичний розподіл, але й ступінь комунікативної значущості кожного слова. Зміна порядку розташування складових у висловлюванні порівняно зі стандартним, нормативним, характерним для нейтрального мовлення розміщенням слів призводить до перерозподілу значущості слів: переміщення на початок або кінець речення сприяють посиленню комунікативної значущості слова в динамічній перспективі висловлювання.

Компоненти «тема» та «рема» в англійському реченні розташовуються в названому порядку незалежно від того, якими членами речення вони є. Таким чином, актуальне членування може змінювати граматичну структуру речення, оскільки функції словозмін як членів речення, за винятком деяких випадків, від перестановки місць не змінюються [1.a.i.1.a.i.1.a.i, с. 47]. Послідовність, з точки зору комунікативної структури речення, є прямим (або об'єктивним) порядком слів. Якщо рема розташовується перед темою, маємо зворотний (або суб'єктивний) порядок слів. У цьому випадку для збереження комунікативної структури речення необхідне особливе виділення реми, яке підкреслює її незвичайне розташування.

Пояснюючи порядок слів в англійському реченні, граматисти зазвичай говорять про його відносну жорсткість, фіксованість, на відміну від порядку проходження елементів у реченні мов флективного типу, зокрема української. Одночасно вчені зауважують, що «неможливість вільного порядку слів в

англійському реченні зазвичай сильно перебільшується», а обставини, як і в українській мові, є найбільш рухливими елементами речення. Позиції означення в англістиці розглядаються, як правило, на рівні словосполучення відносно означуваного слова. Якщо їх розглядати на рівні речення, то вони також будуть відрізнятися значною різноманітністю, оскільки обумовленими словами є члени речення, що займають різні позиції залежно від тематичної структури. Українською мовою взаємозв'язок того, що означає і про те, що ідеться, також важливий, але на їх відносну позицію в лінійній структурі висловлювання значно не впливає: наявність флексій дозволяє і під час значної віддаленості означуваного від означуючого однозначно виявити їх зв'язок.

Лексичні засоби, які використовуються для виділення теми та реми в англійській та українській мовах, мають різноманітний характер. Основним маркером тематично-рематичної структури висловлювання є такі лексичні одиниці, як заперечення, присвійні, вказівні, неозначені та питальні займенники, ввідно-модальні слова й частки, власні та загальні імена, які вказують на відомий предмет, особу, факт, ознаку або дію в контексті. Крім того, на відміну від української мови, англійська мова має також артиклі та підсилювальне дієслово *do* для формування тематично-рематичної структури висловлювання. Ці лексичні засоби допомагають відокремити тематичний та рематичний компоненти висловлювання, зберігаючи при цьому однакову структуру актуального членування.

Висновки до розділу I

Теоретичний аналіз питання інформативної структури висловлення в сучасній українській та англійській мовах показав, що висловлення є

основною одиницею комунікації, яка відображає певний зміст або інформацію в мовленні. До структури висловлення традиційно відносять тему та рему. При цьому тема має мінімальне комунікативне навантаження та виконує зв'язну функцію, тоді як рема несе у собі нову інформацію та головну думку чи ідею висловлення.

Тема та рема у висловленні може виражатися різними мовними засобами. Зокрема, з'ясовано, що основним синтаксичним засобом актуального розгортання є порядок слів у реченні. Англійській мові притаманний фіксований порядок слів. При цьому найбільший комунікативний динамізм має слово або група слів, розташована наприкінці речення. Через це синтаксичне членування речення частіше збігається з актуальним членуванням речення в англійській мові, ніж в українській, де природним порядком слів і вважається «підмет – присудок – доповнення», але фіксована послідовність членів речення відсутня.

Вираженню теми й реми слугують також і лексичні засоби, зокрема: заперечення, присвійні, вказівні, неозначені та питальні займенники, ввідно-модальні слова й частки, власні та загальні імена, які вказують на відомий предмет, особу, факт, ознаку або дію в контексті.

РОЗДІЛ II. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ІНФОРМАТИВНОЇ СТРУКТУРИ ВИСЛОВЛЕННЯ В СУЧАСНИХ АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

1.1. Лексичні засоби вираження теми та реми в українському та англійському висловлюваннях

У тематичному структуруванні висловів беруть участь практично всі лінгвістичні засоби: граматичні, лексичні та фонетичні. Основні засоби тематичного структурування висловів, які в достатній мірі висвітлені в сучасній лінгвістичній літературі, – це лексико-граматичні засоби реалізації змісту. У значно меншій мірі висвітлені в працях мовознавців питання просодичного оформлення тематичної структури мовлення.

Лексичні інструменти виділення теми та реми в англійській та українській мовах є різноманітними. Серед лексичних одиниць, які виступають основними маркерами тематично-рематичної структури висловлювання в обох мовах, можна виділити такі засоби, як заперечення, присвійні, вказівні, неозначені та питальні займенники, ввідно-модальні слова і частки, власні назви та загальні імена, що вказують на відомий із контексту предмет, особу, факт, ознаку або дію.

У англійській мові відмова часто виражається за допомогою частки *not*, заперечних префіксів *un-*, *dis-*, *in-*, *non-*, *il-*, *im-*, *ir-*, заперечного займенника *no* та заперечних займенників-іменників *nobody*, *nothing*, *none*. У висловлюванні англійською мовою наголос припадає на заперечну частку *not*, відділяючи не лише простий, але й складений присудок. Слід зауважити, що із часткою *not* заперечення є більш потужним, ніж при застосуванні заперечного префіксу в реченні. Це через те, що *not* дає повне заперечення дії, в той час як префікс надає часткове заперечення. Займенники-іменники *nobody*, *nothing*, *none*

поставлення спеціальних питань, що дозволяє вказати реципієнту на специфіку інформації, яка йому потрібна. Іншими словами, вони підкреслюють деталі, які цікавлять респондента, і вказують на важливість висловлення.

How cold was that?

рема тема

Хто сказав тобі?

рема тема

Такі слова в українській мові, як *можливо, здається, ніби, неначе, мабуть, і, certainly, apparently, presumably, of course, in fact, indeed* та ін., в англійській мові є ввідними частками та модальними словами. Основна їх функція полягає в додаванні до значення речення різних додаткових суб'єктивно-модальних значень.

1.2. Фонетичні засоби вираження теми та реми в українському та англійському висловлюваннях

Найбільш недослідженим аспектом проблеми виділення тематичних і рематичних компонентів речення в усній мові на сьогодення є питання про роль інтонації в цьому процесі. Однією з найважливіших функцій, яку виконують інтонаційні засоби в мовленні, є логіко-комунікативна, одним із найбільш поширених компонентів якої є організація тематично-рема-тичної структури. Останнім часом великий інтерес лінгвістів приділяється вивченню усної мови у процесі її сприйняття. Серед проблем, які викликають особливий інтерес, розглядаються мовленнєві явища, пов'язані з використанням просодії для виділення найбільш суттєвої інформації на комунікативному рівні.

На рівні просодії актуальне членування висловлювань в мовленні головним чином здійснюється за допомогою використання тональних і, частково, динамічних засобів інтонації (акцент пов'язаний із силовими компонентами інтонації – гучністю та енергетичною складовою): при цьому

важливим для ідентифікації змісту є місце розташування акценту у висловлюванні, а також деякі особливості його реалізації.

Динамічний компонент інтонації робить певний внесок у диференціацію теми і реми фрази; це досягнуто за допомогою посилення інтенсивності мовленнєвого сигналу, виділення слова логічним наголосом має найважливіше значення не лише для інтерпретації логіко-змістової структури речення, вказівки на зв'язок між його частинами, а й для виділення тематичного та рематичного компонентів речення.

Наприклад, фразу *“The Stryker is armed with a 12.7-mm machine gun, mounted in remote weapon station”* можна розділити на три речення, яким буде властива однакова будова, однакове словесне наповнення, але різний наголос та, відповідно, різне значення. Ремою є *“Stryker”*, якщо висловлення покликане підкреслити, що саме *“Stryker”*, а не якийсь інший вид озброєння, має *“ a 12.7-mm machine gun, mounted in remote weapon station ”*.

Якщо ж ремою виступає *“is armed with a 12.7-mm machine gun”*, то фраза відображає, що саме 12.7-мм кулемет є оснащенням бронетранспортера. У випадку, якщо рема *“remote weapon station”* акцентує на тому, що кулемет встановлений саме на дистанційно-керованому бойовому модулі, а не в іншому місці.

Чим більше слів у реченні, тим більше можливостей для його різноманітної актуалізації. В усіх вищезгаданих випадках актуалізація здійснювалася за допомогою інтонації. У випадку використання порядку слів тема розташовується спочатку речення, а рема – в кінці.

1.3. Порівняльний аналіз темо-рематичної організації речень в англійській та українській мовах

Розглянемо особливості темо-рематичної організації речень в англійській та українській мовах на матеріалі сучасного військового дискурсу україномовних та англійськомовних ЗМІ. Загалом, можна стверджувати, що

українська мова відрізняється використанням порядку слів як основного засобу вираження реми чи комунікативного центру у реченнях. Це означає, що порядок слів, який може не мати важливості на рівні синтаксичних структур, відіграє важливу роль у актуальному членуванні та комунікативній структурі речення.

Щодо публіцистичних текстів англійською мовою, з її стійким порядком слів, то цей засіб не може використовуватися для вираження актуального членування так широко та вільно, як в українській мові. Внаслідок вказаних особливостей найбільші проблеми при перекладі виникають тоді, коли рема (як підмет) займає кінцеве положення в українському реченні, наприклад:

“Maximum effective range is the greatest distance at which a weapon may be expected to fire accurately to inflict damage or casualties” [Weapons Fundamentals].

У цьому англійському реченні рема *“Maximum effective range”* розташована на початку речення відповідно до стійкому порядку слів у англійських реченнях. Якщо ж аналогічне за змістом речення перекласти українською мовою та записати, то рема зміститься на кінець речення, наприклад:

“Найбільша відстань, на яку можна вести влучний вогонь зі зброї з метою нанесення втрат або руйнування, є гранична дальність дійсного вогню”.

Аналогічну трансформацію можна спостерігати у наступному випадку:

“Yaw is the angle between the centerline of the projectile and the trajectory” [BALLISTICS] / *“Кут між віссю снаряда і траєкторією називається кутом рисання”*.

Синтаксична будова українського речення вказує на те, що присудок, який займає початкове положення, вважається темою, а група підмету в кінці речення – ремою. Синтаксична структура англійського речення є протилежною від описаної вище, але комунікативні структури речення в обох

мовах співпадають. При цьому тематичні властивості присудка вказують на рематичність англійського підмета.

До тематичних присудків у англійській науковій та технічній мовах можна віднести наступні дієслова: *field, replace, equip, describe, establish, identify, observe, remove, obtain, maintain, propose*, тощо, які часто вживаються у формі пасивного стану і описують звичайні дії, які несуть незначне комунікативне навантаження, наприклад.

6,720 vehicles of both types were fielded.

рема

тема

Якщо присудок є важливою частиною речення, то синтаксичні структури англійської та української мови співпадають між собою і основою для цього є граматична структура, наприклад:

*“The hydro mechanical transmission HMPT-500 from combat propulsion systems **provides** three speed ranges”* [M8 Armored Gun System].

У цьому англійському реченні тема – це “*provides*”. Тема співпадає в українському реченні:

*“Гідромеханічна трансмісія HMPT-500 з бойових силових установок **надає** три передачі швидкості”*.

Переклад англомовних текстів українською мовою часто супроводжується широким поширенням речень, де комунікативна організація висловлювання встановлює наступний порядок слів: додаток (тема), присудок і підмет (рема). У англійській версії цей порядок слів розташований в іншій послідовності, наприклад:

“The internal ballistics characteristics of barreled weapon depend on chemical composition of propelling charge, its burning velocity, powder grains size and shape” [Internal ballistics].

“Від хімічного складу металюї речовини, її швидкості згорання, розміру та форми порохових зерен залежать характеристики внутрішньої балістики ствольної зброї”.

Важливо зазначити, що в тексті поєднання та структура викладу значно впливають на тематично-рематичні висловлювання. Практично завжди у досліджуваних текстах рема одного речення переходить у тему іншого. Ця особливість чітко виражена у структурах розповідних речень.

У показаних прикладах рематична група, що має у англійській мові синтаксичне оформлення іменної частини присудка, українською мовою оформлюється так само, проте лексичні засоби підсилюють комунікативне навантаження рематичної групи. Як показують досліджувані тексти, при перекладі можуть відбуватися зміни у положенні теми і реми. Подібні зміни можуть бути обумовлені відмінностями у характері синтаксичного словопорядку, а також у наборах лексичних і граматичних засобів вираження. Функції теми і реми у тексті перекладу виконують ті ж смислові елементи, що й у тексті оригіналу, хоча їх синтаксичне оформлення може змінюватися.

Висновки до розділу II

У другому розділі дослідження вивчено мовні маркери інформативної структури висловлення у сучасних англійській та українській мовах. З'ясовано, що у тематичному структуруванні висловів беруть участь практично всі лінгвістичні засоби: граматичні, лексичні та фонетичні. Лексичні інструменти виділення теми та реми в англійській та українській мовах є різноманітними, вони включають заперечення, присвійні, вказівні, неозначені та питальні займенники, ввідно-модальні слова і частки, власні назви та загальні імена, що вказують на відомий із контексту предмет, особу, факт, ознаку або дію.

Також тема та рема можуть виділятися в українській та англійській мовах за допомогою фонетичних засобів, зокрема, на рівні просодії за допомогою використання тональних і, частково, динамічних засобів інтонації. З'ясовано, що чим більше слів у реченні, тим більше можливостей для його різноманітної актуалізації.

Порівняльний аналіз темо-рематичної організації речень в англійській та українській мовах показав, що українська мова відрізняється використанням порядку слів як основного засобу вираження реми чи комунікативного центру у реченнях. Це означає, що порядок слів, який може не мати важливості на рівні синтаксичних структур, відіграє важливу роль у актуальному членуванні та комунікативній структурі речення. Рематична група, що має у англійській мові синтаксичне оформлення іменної частини присудка, українською мовою оформлюється так само, проте лексичні засоби підсилюють комунікативне навантаження рематичної групи.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У роботі було проведено дослідження щодо засобів вираження комунікативної мети висловлення, виявлено спільні й відмінні риси позначення теми та реми у структурах англійських та українських реченнях, описано статус реми та теми у структурі висловлення, проаналізовано формування теоретичних принципів визначення реми й виявлено співвідношення актуального членування і формально-граматичного вираження речення.

У роботі досліджено питання вираження комунікативного змісту, виявлено спільні та відмінні риси позначення теми та реми у висловленнях англійською та українською мовами. Висвітлено місце теми та реми у структурі висловлення, проаналізовано розробку теоретичних принципів визначення реми та відслідковано співвідношення актуального членування. Вказано позиційні ознаки реми у реченні. Більшість лінгвістів для визначення реми використовує метод запитань, за яким рема – це коротка відповідь на певне запитання, можливо, гіпотетичне, тоді як тема – це інформація, яка запозичена з питання для повної відповіді. У досліджуваних публіцистичних текстах рема одного речення може стати темою наступного. Загалом, при перекладі текстів англійською мовою на українську, положення теми та реми залишається без змін, хоча може відбутися заміщення.

З'ясовано, що українська мова використовує порядок слів як основний засіб вираження реми, зокрема, заключне положення дієслова у реченні виступає як центр комунікативного акту. Досліджено, що порядок слів, який українській мові не має великого значення на рівні синтаксичних структур, стає важливим інструментом актуального розділення, важливою складовою комунікативної структури речення. У англійській мові, з її більш жорстким порядком слів, цей засіб не може використовуватися для вираження актуального розділення так широко і вільно, як в українській.

Було підтверджено, що для відповідного структурування тексту слід підходити комплексно, враховуючи синтаксичні, лексико-семантичні та фонетичні засоби вираження комунікативних категорій висловлення. Підтверджено необхідність проведення більш детального дослідження ретематичного членування англомовних та україномовних текстів на основі розглянутого та проведеного аналізу.

РЕЗЮМЕ

The course work is devoted to the study of the informative structure of utterance in modern English and Ukrainian languages. The paper examines the theoretical aspects of the analysis of the informative structure of the utterance, which made it possible to study modern approaches to this issue. It was determined that today the classic one is the division of the structure of the utterance into theme and rheme.

In the second practical chapter of the study, grammatical, lexical and phonetic means of expressing theme and rheme in English and Ukrainian languages were studied. The obtained research results made it possible to carry out a comparative analysis based on two languages. The material of the research was the texts of mass media and reference literature in the field of military affairs. The main method used during the research was the comparative method of analysis of the studied text with the involvement of elements of contextual, interpretive and transformational analyses.

Key words: theme and rheme, informative structure of the utterance, comparative grammar, comparative analysis.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- i. Бацевич Ф. С. Нариси з комунікативної лінгвістики. Львів: Львівський нац. ун-т ім. І. Франка, 2003. 280 с.
- i. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: підручник. Київ: Академія, 2009. 374 с.
- i. Бірюкова О. Мовна парадигма у перекладознавчому просторі: симетрія та асиметрія. Серія: Літературознавство. Тернопіль: ТНПУ, 2014. Вип. 41. 514 с.
- i. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис. Київ: Либідь, 1993. 368 с.
- i. Гладуш Н. Ф., Павлюк Н. В. Порівняльна граматики: теорія і практика. Київ. ун-т. ім. Б. Грінченка; Нац. ун-т «Києво-Могилянська акад.», 2019.
- i. Загнітко А. П. Теоретична граматики української мови: синтаксис. Донецьк: ДонНУ, 2001. 662 с.
- i. Лісовський В. М. Основи військового перекладу: (англ. мова): підручник. Київ: ВІКНУ, 2009. 950 с.
- i. Лісовський В. М. Сутність поняття військово-технічний текст. Молодіжна військова наука у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка: Всеукраїнська науково-практична конференція молодих вчених, ад'юнктів, слухачів, курсантів і студентів. Київ: ВІКНУ, 2018. С. 302–303.
- i. Меркулова Н. О. Засоби тема-рематичного поділу висловлювання: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Донецьк, 2006. 170 с.
- i. Стрига Т.В. Лексичні засоби виділення теми і реми а англійській та українських мовах. Записки з романо-германської філології. Зб. Наук. Праць. 2014. Вип. 2(33).
- i. Пыш В. А. The Structure of Modern English. Lviv: Prosveschenije, 1971. 366 p.

- i. Halliday M. A. K. The tones of English. Archivum Linguisticum, № 15, 1963 P. 1–28.
- i. Hatcher A. G. Syntax and the sentence. Word. 1956. Vol. 12. P. 235–250.
- i. Lambrecht K. Information Structure and sentence form. Cambridge: Cambridge University Press, 1994. 404 p.
- i. Laszlo H. Grouping, the cognitive basis of recursion in language. Argumentum, № 2, 2006. P. 67–114.
- i. Molnar V. Contrast – from a contrastive perspective. Information Structure in a Cross-Linguistic Perspective. 2002. P. 147–161.
- i. Peregrin J. Topic-focus articulation as generalized quantification. In Focus and Natural Language Processing. №2. 1994. P. 379–388.
- i. Rooth M. E. A theory of focus interpretation. Natural Language Semantics. 1992. Vol. 1. P. 75–116.
- i. Steedman M. Information structure and the syntax-phonology interface. Linguistic Inquiry. №31(4). 2000. P. 649–689.
- i. Van Valin R. Functionalist linguistic theory and language acquisition. First Language. №11. 1991. P. 7–40.

СПИСОК ІЛЮСТРАТИВНИХ ДЖЕРЕЛ

- i. Ballistics. URL: <https://www.aircav.com/cobra/ballistic.html>
- i. Bradley M2/M3 – Tracked Armoured Fighting Vehicle. Army Technologie, 2020. URL: <https://www.army-technology.com/projects/bradley-m2-m3/>
- i. Internal ballistics. Wikipedia, 2024. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Internal_ballistics
- i. Iraqi Army develops its light armored forces. Long War Journal, 2008. URL: https://www.longwarjournal.org/archives/2008/11/iraqi_army_planned_1.php
- i. M8 Armored Gun System. Wikipedia, 2024. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/M8_Armored_Gun_System

i. Weapons Fundamentals. URL: <https://scws-warrior-training.yolasite.com/weapons.php>

i. 30–30 Winchester. Wikipedia, 2024. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/.30-30_Winchester